

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 STOCKHOLM

FS ./ riksåklagaren ang. tagande av muta, m.m.

(Svea hovrätts dom den 31 mars 2017 i mål B 2829-16).

Högsta domstolen har beslutat att riksåklagaren ska svara skriftligen på överklagandet.

Jag vill anföra följande.

Min inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom och anser att det inte finns skäl för prövningstillstånd i målet.

Bakgrund

FS har av hovrätten dömts för bl.a. tagande av muta enligt 10 kap. 5 a § 1 st brottsbalken från företrädare för RB AB och WI AB (åtalpunkten 3).

Påföljden har, med beaktande av annan brottslighet han dömts för genom samma dom, bestämts till fängelse ett år.

Den gärningsbeskrivning som ligger till grund för hovrättens dom i denna del lyder enligt följande (åtalpunkten 3).

FS, anställd som VD hos S AB, har under våren 2013-mars 2014 i Åkersberga, Österåkers kommun, för utövningen av sin anställning godtagit löfte om eller begärt otillbörliga förmåner från företrädare för RB AB och WI AB och sedan för sig själv eller annan tagit emot dessa.

De otillbörliga förmånerna från RB AB har bestått av ett spabad, leverans till FSs privata bostad, montering och installation av detta spabad samt ombyggnationer i FSs privata bostad, allt till ett värde av (122 775 + 45 347) 168 022 kr.

De otillbörliga förmånerna från WI AB har bestått av möbler och leverans av dessa till FSs privata bostad, allt till ett värde av minst 25 000 kr.

Överklagandet till Högsta domstolen

FS yrkar att han ska frikännas från ansvar för tagande av muta från företrädare för RB AB bestående av ett spabad, leverans till hans privata bostad, montering och installation av detta spabad till ett värde av 122 775 kr (den påstådda förmån som preciseras i åtalspunkten 3, del av gärningsbeskrivningens andra stycke) samt tagande av muta från företrädare för WI AB bestående av möbler och leverans av dessa till hans privata bostad till ett värde av 25 000 kr (den påstådda förmån som preciseras i åtalspunkten 3, gärningsbeskrivningens tredje stycke) samt att påföljden ska bestämmas till villkorlig dom förenad med böter eller, i andra hand, förenad med samhällstjänst. Han yrkar också att det belopp han ska utge till staten ska sättas ned till 45 000 kr.

FS gör till grund för sin talan gällande att åtalet, i nu överklagade delar, ska ogillas då de förmåner som han bedöms ha tagit emot inte omfattas av åtalets gärningsbeskrivning. I vart fall görs gällande att medverkan till brott inte är en sådan förmån som faller in under aktuell straffbestämmelse. Vid bifall till överklagandet i ansvarsdelen finns grund för att ändra påföljden och sätta ned återbetalningsskyldigheten i enlighet med vad som yrkats i dessa delar.

FS gör som grund för prövningstillstånd i första hand gällande att det finns synnerliga skäl för att pröva överklagandet och i andra hand att det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att hans överklagande prövas. Han anför därvid följande.

Hovrätten har i nu överklagade delar dömt honom för tagande av muta genom att ha mottagit en otillbörlig förmån bestående av, såsom det får förstås, annans medverkan till ett brottsligt förfarande. Den av hovrätten beskrivna förmånen kan inte anses omfattas av gärningsbeskrivningen. Enligt rådande rättsläge står klart att påståenden rörande gärningen som inte kan utläsas av gärningsbeskrivningen inte får läggas till grund för en fällande dom.

För det fall Högsta domstolen skulle finna att gärningsbeskrivningens utformning inte utgör något hinder att döma i enlighet med åtalet är det av prejudikatintresse att klargöra om och i så fall under vilka förutsättningar medverkan till brott kan anses utgöra en sådan otillbörlig förmån som omfattas av aktuell straffbestämmelse. Det saknas vägledande praxis från Högsta domstolen i frågan.

Grunderna för min inställning

För att Högsta domstolen ska pröva hovrättens dom krävs prövningstillstånd. Förutsättningarna för att Högsta domstolen ska bevilja prövningstillstånd framgår av 54 kap. 10 § första stycket rättegångsbalken.

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas endast om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas.

Prövningstillstånd får enligt 54 kap. 10 § första stycket 2 rättegångsbalken också meddelas om det finns synnerliga skäl för en sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att domvilla förekommit eller att målets utgång i hovrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

I propositionen till den nu aktuella bestämmelsen uttalades att utrymmet för prövningstillstånd vid sidan av prejudikatdispensen bör vara ytterst begränsat. De fall som kan komma i fråga är resningsfallen och därmed jämförbara mycket sällsynta situationer. Vidare angavs att prövningstillstånd bör kunna medges i den utsträckning som de extraordinära rättsmedlen kan tillämpas. Den närmare innebörd som resnings- och domvillogrunderna getts i praxis bör vara vägledande också inom den ordinära fullföljdens ram (se prop. 1971:45 s. 90 f.).

Domstolarnas bedömningar, m.m.

Tingsrätten, som ogillade åtalet enligt åtalspunkten 3 i vissa delar, uttalade därvid bl.a. följande (tingsrättens dom s. 20 f.)

Vid en samlad bedömning av den utredning som åklagaren redovisat samt de uppgifter som FS och BJ lämnat finner tingsrätten att det är styrkt att det spabad som RB AB levererat till FSs bostad fakturerats och betalats av Bolaget. Tingsrätten ifrågasätter således inte att RB AB har haft rätt till ersättning av Bolaget för vissa installationskostnader m.m. vid leveransen av spabadet till villan. Hur och om RB AB fått betalt för dessa från Bolaget är oklart, men det rubbar inte tingsrättens bedömning.

Frågan är då om gärningen i denna del ska bedömas som givande och tagande av muta.

De otillbörliga förmånerna har enligt gärningsbeskrivningen bestått av ett spabad, leverans av spabadet till FSs privata bostad, samt montering och installation av detta innefattande ett värde av 122 775 kr.

Förmånen sett ur RB AB:s perspektiv har inte innefattat några påtagliga rabatter i förhållandet till den konstruerade efterfaktureringskostnad som skedde. RB AB har således fått betalt för spabadet vad gäller inköpskostnaden genom betalningen från Bolaget. Priset för badet innefattade också leverans av badet till FSs bostad. Den förmån som BJ bidragit med är följaktligen utställandet av den felaktiga fakturan som möjliggjort för FS att använda Bolagets medel för att betala för spabadet. Därtill kommer kostnaden för

installationsarbetet av spabadet. Den förmånen återkommer tingsrätten till nedan under inredningsarbeten m.m.

BJs utställande av den felaktiga fakturan utgör en avsiktlig medverkan till det handlande som FS åtalats för under åtalpunkt 5. Frågan är då om agerandet att erbjuda sig att medverka till brott ska anses utgöra en sådan förmån som omfattas av brottsbalkens bestämmelser om givande och tagande av muta.

Zeteos digitala kommentar till brottsbalken exemplifierar otillbörlig förmån som något som ”kan vara av materiellt slag och ha ett ekonomiskt värde, t.ex. penninggåvor, rabatter, upplåtelser av nyttjanderätt, provisioner, lån, borgensåtaganden och varukrediter. Om dolda förmåner talar man när det handlar om arbetstjänster, nedsatta debiteringar, eftergivande av räntor och amorteringar eller oförklarligt höga konsultarvoden. Men även immateriella förmåner omfattas, t.ex. rekommendationer och betyg”.

Tingsrätten anser att uppsåtligt medverkande till ett brott inte är en sådan ”förmån” som faller in under nu aktuella straffbestämmelser. Eftersom gärningsbeskrivningen inte täcker brottet medverkan till trolöshet mot huvudman ska åtalet mot BJ i denna del ogillas.

Vid denna bedömning ska även åtalet mot FS i denna del ogillas.

Åklagaren överklagade tingsrättens dom till hovrätten och yrkade att åtalet under åtalpunkten 3 skulle bifallas i sin helhet. Åklagaren anförde därvid följande.

Tingsrätten har gjort en felaktig rättslig bedömning av förmånernas ekonomiska värde och vad som således ska ligga till grund för bedömningen. Vid den straffrättsliga bedömningen är det alltid värdet för mottagaren som är avgörande. Tingsrätten har (s 20) felaktigt gjort bedömningen från givarnas perspektiv. Att givarna genom annat brott (medhjälp till försvårande av skattekontroll i åtalpunkt 4) i samförstånd med FS ordnat så att givarna fått betalt för förmånerna av FSs arbetsgivare saknar således relevans för det ekonomiska värde mutorna har haft för FS.

Hovrätten, som biföll åtalet enligt åtalpunkten 3 i sin helhet, uttalar i sina domskäl i denna del bl.a. följande (hovrättens dom s. 6 f).

Den första frågan hovrätten har att ta ställning till är om BJ genom sitt agerande har gett FS en förmån i den mening som avses i bestämmelserna om givande och tagande av muta. Såsom tingsrätten konstaterat kan en otillbörlig förmån vara av såväl materiellt som immateriellt slag. En muta kan även bestå i att givaren begår eller åtar sig att begå ett brott som är till

fördel för mottagaren (jfr. t.ex. Thorsten Cars, Mutbrott och korruptiv marknadsföring, 3 uppl., s. 79). Vid bedömningen av om förmånen är otillbörlig är det bl.a. värdet för mottagaren som är avgörande (se Cars, a.a., s. 94). FS har genom BJ agerande utan kostnad fått ett spabad till ett marknadsvärde om 122 775 kr. FS har därmed mottagit en förmån som är otillbörlig. Hovrätten anser inte att gärningsbeskrivningens utformning, som innefattar ett påstående om att den otillbörliga förmånen bestått i spabadet och inte medverkan till det brottsliga förfarandet, utgör något hinder att döma i enlighet med åtalet.

(...)

RB AB, som BJ var ställföreträdare för, hade vid tillfället ett omfattande arbete på S beträffande renoveringen av den s.k. villan. BJ har benämnt arbetet som ett referensjobb. Mot denna bakgrund är det uppenbart att FS tagit emot förmånerna för utövningen av sin anställning som VD för S AB. Eftersom det var FS som attesterade fakturan avseende spabadet och då hovrätten delar tingsrättens bedömning att fakturorna från BJ till FS upprättats för skens skull på uppmaning av FS, är det också uppenbart att agerandet från FS varit uppsåtligt. Han ska därför dömas för tagande av muta från BJ i enlighet med åtalet (se första och andra styckena i åtalspunkten 3). Hovrätten återkommer till frågan om hur gärningen ska rubriceras.

När det gäller mottagandet av möbler från JW delar hovrätten även här tingsrättens bevisvärdering. Det innebär att hovrätten utgår från JWs uppgifter att FS inledningsvis sade att han hade ett bonusavtal som innebar att han hade rätt att beställa möbler på företagets bekostnad. Uppgiften var dock osann. Genom att JW vid tidpunkten för leveransen inte kände till detta kan någon förmån emellertid inte ha uppkommit vid leveransen utan först i samband med att JW, när han skulle ställa ut fakturorna, uppmanades att skriva att det var fråga om omklädning och renovering av möbler. Som redan framgått kan ett uppsåtligt medverkande till brott utgöra en förmån i den mening som avses i mutbestämmelserna. Värde av förmånen var för FSs del 25 000 kr.

FS har därmed av JW begärt och mottagit en otillbörlig förmån i enlighet med det som anges i gärningsbeskrivningen. Med hänsyn till att det var FS som begärde att fakturorna skulle utformas på det angivna sättet och med beaktande av vad som upplysts om bolagens långvariga relation med varandra, är det uppenbart att FS uppsåtligen begärt och mottagit den otillbörliga förmånen för utövningen av anställningen som VD. FS ska därför dömas även för tagande av muta från JW i enlighet med åtalet (se första och tredje styckena i åtalspunkten 3). Tingsrättens dom ska ändras i enlighet med detta.

(...)

Sammanfattningsvis ska FS dömas för tagande av muta helt i enlighet med åtalet i åtalspunkten 3. (...).

Min bedömning

I 10 kap. 5 a § brottsbalken stadgas att den som är arbetstagare eller utövar uppdrag och tar emot, godtar ett löfte om eller begär en otillbörlig förmån för utövningen av anställningen eller uppdraget döms för tagande av muta till böter eller fängelse i högst två år.

Vid den straffrättsliga bedömningen av om förmånen är otillbörlig är det bl.a. värdet för mottagaren som är avgörande (Thorsten Cars, Mutbrott och korruptiv marknadsföring, 3 uppl, s. 94).

Enligt det åtal som ligger till grund för hovrättens dom har åklagaren bl.a. gjort gällande att FS, för utövning av sin tjänst som VD för ett företag, från företrädare för två andra olika företag tagit emot otillbörliga förmåner i form av varor och tjänster värda vissa specifika belopp.

Hovrätten har funnit det utrett att FS från de i åtalet aktuella motparterna mottagit de varor och tjänster som omfattas av åtalet, att dessa varor och tjänster för FS varit värda de belopp som påstås i åtalet, att han mottagit varorna och tjänsterna för utövning av sin tjänst som VD samt att de förmåner han därvid mottagit varit otillbörliga.

Enligt min uppfattning har hovrätten således dömt FS i enlighet med åtalet. Någon grund för prövningstillstånd av synnerliga skäl kan jag inte se att det föreligger i detta fall.

Enligt min uppfattning finns det heller inte något prejudikatintresse i att Högsta domstolen prövar FSs överklagande.

Jag avstyrker prövningstillstånd.

Bevisning

Jag ber att få återkomma med bevisuppgift och med mina synpunkter på målets fortsatta handläggning för det fall prövningstillstånd meddelas.

Kerstin Skarp

My Hedström

Kopia till
Utvecklingscentrum Stockholm
Riksenheten mot korruption (AM-49361-14)
Kammaråklagaren Thomas Forsberg